

MĂNĂSTIREA HUREZI – SIMBOL AL JERTFEI PENTRU CREDINȚĂ ȘI NEAM

CONSTANTIN MĂNESCU
Parohia Urșani – Horezu

THE HUREZI MONASTERY – SYMBOL OF THE SACRIFICE FOR ORTHODOXY AND NATION

ABSTRACT

Our thought headed to the holy martyr voivode Constantin Brâncoveanu, especially this year, because the day of 15 August, when our Holy Church celebrates the Assumption of the Holy Virgin, were fulfilled 300 years from his martyrdom, being cut by the Turks at Constantinople together with his four boys and with the faithful counsellor Ianache the treasurer, brother of Lady Mary.

Being a temperate ruler, worthy and cautious householder, generous and forgiving, kind and compassionate father, Prince Constantin Brâncoveanu is one of the brightest faces of our Romanian and Christian past. He accepted with bitterness, without doubt, the sacrifice, in an ethical vision of the political activity, conceived for community's service, for its survival and freedom, and also for the maintenance of its fundamental values, not as a way of enrichment and personal promotion.

Keywords: Constantin Brâncoveanu, Hurezi monastery, sacrifice, orthodoxy, nation.

Omul este o ființă spirituală, alcătuită din trup și suflet, și înzestrată cu voie de sine stăpânitoare, adică cu libertatea voinței sau cu liberul arbitru. Nu poți fi liber dacă nu mărturisești prin vorbă și faptă gândurile ziditoare care ți-au fost trimise de Dumnezeu. De la Dumnezeu ne-a venit, în zbuciumata istorie a neamului nostru românesc, întotdeauna ajutorul Său cel preaputernic și El a ridicat din mijlocul nostru un lung șir de bărbați desăvârșiți care ne-au scăpat din nevoi, ne-au făcut cinste nepieritoare și ne-au arătat calea spre câștigarea nemuririi, devenind sfinți. Din acest șir de Voievozi făcători de bine ai neamului nostru și purtători de credință vie, dovedită prin fapte, face parte și Constantin Vodă Brâncoveanu, Domnul Țării Românești.

Gândul nostru, al românilor de pretutindeni, s-a îndreptat cu pioșenie și cu mare cinste, dar și cu rugăciuni fierbinți, către voievodul martir și sfânt Constantin

Brâncoveanu, mai ales anul acesta, deoarece în slăvita zi de 15 august, când Sfânta noastră Biserică prăznuiește Adormirea Maicii Domnului, s-au împlinit 300 de ani de la mucenicia sa, fiind tăiat de turci la Țarigrad împreună cu cei patru feciori ai săi și cu sfetnicul credincios Ianache vistierul, fratele după mamă al Doamnei Maria.

Domn cumpătat și înțelept, gospodar destoinic și chibzuit, oblăduitor darnic și cruțător, părinte blând și milos, Constantin Vodă Brâncoveanu este unul din cele mai luminoase chipuri ale trecutului nostru românesc și creștinesc. Acceptarea sacrificiului de sine a constituit pentru toți istoricii și pentru lumea întreagă un semn de întrebare. Brâncoveanu, prințul putred de bogat, diplomat iscusit, expert în arta primejdioasă a jocului dublu cu risc calculat, a fost avertizat că va fi trădat și, pentru o minte de subtil politician ca a lui, pericolul care-l amenința nu putea să-i scape. De ce nu și-a luat măsurile de siguranță ? De ce n-a încercat să se salveze ? Este clar că Brâncoveanu a fost un suflet ales de Dumnezeu să ne dea o lecție de demnitate umană, de asumare a unui destin tragic, dar generator de nemurire. El a consimțit sacrificiul tocmai pentru a nu-și dezminți întreaga conduită de echilibru și de stabilitate, considerând probabil că, în acest fel, nu riscă transformarea țării în pașalâc sau – așa cum s-a întâmplat totuși până la urmă – aducerea la domnie a unui funcționar străin de țară, un om al Imperiului. El a acceptat cu amărăciune, fără îndoială, sacrificiul, într-o viziune etică a activității politice, concepută în serviciul comunității, al supraviețuirii și libertății ei, precum și al păstrării valorilor ei fundamentale, nu ca mijloc de parvenire și promovare personală¹.

Constantin Brâncoveanu s-a născut la 15 august 1654 și era din neam de boieri din satul Brâncoveni, așezat lângă Olt, în ținutul Romanați, unde părinții lui aveau moșie de la moșii lor. Dimitrie Cantemir, care s-a ocupat de originea Brâncovenilor și a lui Constantin Vodă, nu ajunge mai departe decât la strămoșul său David postelnicul, care era căsătorit cu o verișoară primară a lui Matei Basarab². Preda vornicul, fiul lui David, a avut, la rândul lui, un fiu, Matei, supranumit Papa. Viitorul domn întruchipează în sine două neamuri mărețe: Brâncovenii, neam vechi, înrudit cu neamul Basarabilor, din care se trag aproape toți voievozii Țării Românești, ”*dătători de legi și datini*”. Papa Brâncoveanu se va căsători cu Stanca, o femeie de viță împărătească, fiind fiica marelui postelnic Constantin Cantacuzino. Din această fericită căsătorie s-au născut trei băieți și o fată. Dar părintele lor, Papa Brâncoveanu, care avea boieria de postelnic, muri de tânăr, când avea abia vreo 30 de ani, fiind ucis la 17 martie 1655 de seimenii răsculați, după moartea lui Matei Basarab, împotriva domnului lor, Constantin

¹ Ion Miclea, Radu Florescu, *Hurezi*, Editura Meridiane, București, 1989, p. 8.

² Ștefan S. Gorovei, Mihael Sorin Rădulescu, *Constantin Basarab Brâncoveanu. Strămoșii, înrudirile și calea spre tron*, în ”Anuarul Institutului de Istorie A.D.Xenopol”, XXVII, Iași, 1990, p. 228.

Basarab, ctitorul Mitropoliei din București³. Îndurerata lui soție l-a adus de l-a îngropat cu cinste în biserica neamului lor din Brâncoveni și a rămas să îngrijească singură de avere și de copiii rămași mici. Însă Matei, băiatul cel mijlociu, muri și el de tânăr, iar cel mare, Barbu, a intrat în slujba domnului țării, dar nici el n-a trăit mult, căci ducându-se la Țarigrad i s-a întâmplat acolo moartea și nefericita mamă i-a adus oasele în țară și le-a îngropat la Brâncoveni, lângă tatăl lui.

Rămas, într-un timp relativ scurt, singurul din familia Brâncoveanu pe linie bărbătească, Constantin moștenește fosta avere a lui Matei Basarab, cel care a fost, împreună cu Preda Brâncoveanu, ctitorul vechii mănăstiri din Brâncoveni. Tânărului Constantin îi revin moșiile străunchiului său Matei Basarab, curțile din Brâncoveni și grija de mănăstirea de acolo. La Brâncoveni, el se simțea „*la casa lui*”⁴. Postelniceasa Stanca, mama lui, s-a îngrijit de buna creștere a fiului, în frica lui Dumnezeu, dându-l să învețe carte grecească și slavonească. În mijlocul puternicei familii a Cantacuzinilor, care erau buni cunoscători ai culturii orientale, dar și ai celei italo-venețiene, cu un orizont spiritual larg, doritori de nou și de frumos, viitorul domn își va forma ideea de apartenență la un neam măreț și demn în istoria țării. Tânăra văduvă Stanca a cerut și a primit ajutorul fraților ei Constantin Cantacuzino stolnicul, Mihai Cantacuzino-Coțea, mare spătar, și Șerban Vodă Cantacuzino, în educația fiului său. Sub îndrumarea acestor mari boieri cărturari, recunoscuți ca atare în tot sud-estul Europei, Constantin Brâncoveanu a început să învețe carte cu dascăli rămași anonimi, dar desigur aleși cu grijă de cărturarul neamului, Constantin stolnicul. Acesta i-a îndrumat primii pași și în cariera politică, gândul său fiind însă ascuns, și anume acela de a-l pregăti pentru demnitatea de domn al Țării Românești, după Șerban Cantacuzino, dar pentru a-l înlocui apoi cu fiul său, Ștefan Cantacuzino, ceea ce s-a și întâmplat în 1714, în urma trădării Brâncoveanului.

Roadele așteptate de Cantacuzini în urma acestei educații nu au întârziat să apară. Tânărul lor urmaș și nepot, om cinstit și muncitor, a înmulțit darurile cu care era înzestrat de Dumnezeu, ridicând la un nivel deosebit de înalt ceea ce se sădiseră în el. Începând cu vârsta de 20 de ani, el va ocupa dregătorii și va urca neîntrerupt pe scara slujbelor, întâi sub domnul Gheorghe Duca (1673-1678) și apoi sub Șerban Vodă Cantacuzino (1678-1688), care îi era unchi după mamă, ajungând până la înalta vrednicie de mare logofăt, adică sfetnicul cel mai de seamă din Divanul domnesc. Se spune că Șerban Vodă, văzându-i destoinicia și cuminenția, îl prețuia pe el cel mai mult dintre toți nepoții, însărcinându-l cu slujbe grele, iar pe

³ Niculae M. Popescu, *Viața și faptele Domnului Țării Românești Constantin Vodă Brâncoveanu*, Editura IDACO, București, 2013, p. 16.

⁴ Aurelian Sacerdoțeanu, *Constantin Brâncoveanu și ctitoriile sale din Oltenia*, în „Mitropolia Olteniei”, XVI, nr. 9-10, 1964, p. 709.

patul de moarte a lăsat cuvânt să-i fie urmaș la tron, încredințându-i lui pecetea domnească.

Urmaș de vechi dinastii, Constantin Vodă Brâncoveanu s-a simțit, nu mai puțin, și întemeietor de dinastie: la tot ce moștenise de la înaintași, s-a străduit să adauge, pentru ca întregul patrimoniu – averi și înrudiri – să sporească și să se consolideze. Ajuns la vârsta căsătoriei, el își alese de soție, în 1674, pe urmașa altui domnitor al țării: doamna Marica, fiică a postelnicului Neagu și nepoată a lui Antonie Vodă din Popești (1669-1672). Căsătoria le-a fost binecuvântată de Dumnezeu cu unsprezece copii: patru băieți și șapte fete. Băieților le-a pus nume cu rezonanțe voievodale, nume dinastice: Constantin, Ștefan, Radu și Matei, iar celor șapte fete – Stanca, Maria, Iilca, Safta, Ancuța, Bălașa și Smaranda – le-a căutat înrudiri, dacă nu domnești, cel puțin cu familii mari sau influente. Astfel, Brâncoveanu a înțeles să folosească (după modele ilustre, de altfel) alianțele matrimoniale în politica sa generală, mai ales după ce a devenit domnitor.

La 29 octombrie 1688 trecea la cele veșnice Șerban Cantacuzino, domnul Țării Românești, în vârstă de 54 de ani⁵. În aceeași zi, când Brâncoveanu se afla la curte lângă trupul lui Șerban Vodă, îngrijindu-se de cele de îngropare, boierii țării s-au adunat la Mitropolie, împreună cu vlădica Teodosie și cu Dionisie, patriarhul Țarigradului, și au hotărât să-l aleagă ca domn pentru multele sale calități. Cronica țării ne arată cum s-au petrecut lucrurile: „*Logofete – i-au spus boierii – noi cu toții pohtim să ne fii domn*”. Iar el răspunse: „*Dar ce-mi trebuie mie domnie ? De vreme ce ca un domn sunt la casa mea, nu-mi trebuiește să fiu*”. Atunci ei au zis: „*<<Ne rugăm, nu lăsa țara să intre alți oameni, sau răi sau nebuni, să o strice, ci primește domnia>>*. Și-l luară de mâni și-l împingeau de la spate și acolo fiind și un capegiu împărătesc pentru trebi împărătești, îl duseră pre el la Mitropolie. Și îl îmbrăcară cu caftan domnesc și așa merseră la biserică, îi citiră moliftele de domnie și înconjurară Sfântul Prestal, după datina încoronării voievozilor țării. Apoi îi sărutară toți mâna, zicându-i: <<Mulți ani!>>. Și s-a urcat domnul în scaun și a rostit cuvânt, spunând: <<Domnia aceasta eu nu o poftesc ca să-mi înmulțesc grijile și nevoile, ci dumneavoastră m-ați poftit și fără voia mea m-ați pus domn, în vremi ca acestea turburate, înconjurate de oști și de vrăjmași>>”. Iar boierii toți i-au jurat credință pe Evanghelie și pe Sfânta Cruce⁶.

Mândria pentru sângele care-I curgea în vine, pentru strămoșii Basarabi – Craiovești și Cantacuzini –, era atât de adâncă în ființa proaspătului domn, încât la scurt timp după urcarea sa pe tronul Țării Românești, în vara anului 1690,

⁵ Constantin C. Giurescu, *Istoria românilor*, vol. III, Ediție îngrijită de Dinu C. Giurescu, Editura BIC ALL, București, 2007, p. 125.

⁶ *Istoria Țării Românești, 1290-1690. Letopisețul Cantacuzinesc*, Ediție C. Grecescu, D. Simionescu, București, 1960, p. 190.

Constantin Brâncoveanu începe construirea celui mai mare complex monastic din țara noastră, Mănăstirea Hurezi, care avea să devină cea mai desăvârșită realizare a artei brâncovenești, „*una din cele mai frumoase, mai complexe și mai complete, din tot Orientul ortodox*”⁷. Așezământul era conceput de domnitor, așa cum arăta Nicolae Iorga, „*pentru îngroparea sa și a neamului său și pentru adăpostirea unei vieți călugărești, care să poată fi îndreptariu pentru cultivarea artei religioase și a scrisului bisericesc*”⁸. Dar, în afară de necropolă a acestei noi și totuși vechi dinastii, Mănăstirea Hurezi era destinată nu numai rostului său religios, ci și unuia de ordin militar, după cum arată Bartolomeu Anania, fiind un punct de apărare spre hotarul de apus al țării și, în caz de nevoie, loc de refugiu pentru ctitor și familia sa⁹.

Se pune o firească întrebare: ce l-a determinat pe marele voievod să-și aleagă aceste locuri de la poalele munților Căpățâanii, pentru principala sa ctitorie, locuri bânuite de ciuhurezi sau huhurezi, păsări nocturne ce stăpâneau atunci pădurile seculare din zonă, nestrăbătute de piciorul omului, care au dat numele râului ce curgea prin acea vale, satului și apoi târgului Hurezi? Răspunsul este acela că, încă de pe când deținea dregătoria de logofăt al Țării Românești, cu patru ani înainte de a ajunge domnitor, la 29 decembrie 1684, Brâncoveanu a cumpărat satul Hurezi de la jupâneasa Stanca, văduva lui Dima Chirciubașa, și de la fiul acesteia, Matei, sat care „*se vânduse*” lui Dima încă din timpul lui Radu Leon Voievod (1664-1669)¹⁰. Unul dintre cei mai mari proprietari de pământuri din țară, Constantin Brâncoveanu cunoștea satul Hurezi, deoarece, așa cum mărturiseau foștii proprietari ai acestuia, se învecina cu proprietățile lui¹¹.

Pe de altă parte, aici, sub poale de munte și în sălbăticia codrilor, în lumea huhurezilor și în apropierea altor ctitorii ale familiei lui Brâncoveanu, precum Bistrița Craioveștilor și Arnota lui Matei Basarab, exista, la o depărtare de vreo 4 km de unde urma să fie întemeiată mănăstirea, un schit cu hramul Sfântul Ioan Botezătorul. Aici, pe malul drept al râului Hurezi, pe teritoriul satului Romanii de Sus, în locul numit *La Schitul maicilor*, niște modești și pioși creștini au întemeiat acest schitul. Nu se cunosc numele lor. Ceea ce se cunoaște este numai faptul că acest schit a fost închinat, în 1695, lui Constantin, fiul cel mare al domnitorului, de

⁷ Gherasim Cristea, Episcopul Râmnicului, *Mănăstirea Hurezu, candela nestinsă a ortodoxiei românești*, Editura Conphys, Râmnicu Vâlcea, 2003, p. 16.

⁸ Nicolae Iorga, *Istoria Bisericii române și a vieții religioase a românilor*, vol. II, Ediția a II-a, București, 1932, p. 69.

⁹ Valeriu Anania, *Cerurile Oltului, în imaginile fotografice ale lui Dumitru F. Dumitru*, Editura Episcopiei Râmnicului și Argeșului, Râmnicu Vâlcea, 1990, p. 90.

¹⁰ N. Iorga, *Hârtii din arhiva Mănăstirii Hurezului*, București, 1907, p. 32.

¹¹ Corneliu Tamaș, *Istoria Horezului*, Editura Conphys, Râmnicu Vâlcea, 1995, p. 57.

egumenul Ioan, care provenea din neamul fondatorilor¹². Din edificiul de odinioară se mai păstrează azi doar câteva ruine¹³. Schitul a fost părăsit de călugări între anii 1870-1877, în urma distrugerilor provocate de revărsarea râului Hurezi. Cu prilejul excavațiilor întreprinse aici, sub nivelul pavimentului, au fost descoperite fragmente de ceramică din a doua jumătate a secolului al XVII-lea și din prima jumătate a secolului al XVIII-lea. Faptul că tencuiala zugrăvită care a fost găsită aici se aseamănă cu cea din interiorul mănăstirii Hurezi și a schiturilor din jurul ei, duce la concluzia că schitul Sfântul Ioan este contemporan cu aceste monumente¹⁴. Se poate afirma așadar că începuturile unei vieți monahale în părțile Hurezului datează dinaintea de întemeierea, de către Constantin Brâncoveanu, a complexului mănăstiresc Hurezi.

În prezent, acest complex cuprinde biserica *Sfinții Împărați Constantin și Elena* (1690-1694), paraclisul *Nașterea Maicii Domnului* (1696-1697), bolnița (1696-1699), schitul *Sfinții Apostoli* (1698) și schitul *Sfântul Ștefan* (1703)¹⁵. Biserica mare, așezată în mijlocul incintei, este unul dintre cele mai valoroase monumente de artă feudală păstrate în Țara Românească. Ea poate fi privită ca tipul definitiv al arhitecturii religioase a românilor, alcătuită prin contopirea elementelor venite din Moldova cu cele, mai puține și mai puțin însemnate, aflătoare în principatul muntean¹⁶, dar și ca un simbol al jertfei pentru credință și neam. Marele bizantinolog Charles Diehl considera mănăstirea Hurezi „*poate cel mai frumos monument dintre toate din România*”, iar despre frescele sale afirma că „*sunt printre cele mai remarcabile pe care le-a produs arta românească și în același timp ele dovedesc continuitatea artei românești și a artei bizantine, ele arată strălucirea extraordinară pe care a dat-o artelor domnia lui Constantin Brâncoveanu*”¹⁷.

Idealurile care l-au însuflețit pe Brâncoveanu când a ridicat această măreață biserică, dedicată Sfântului Constantin, al cărui nume îl purta voievodul, și Sfintei Elena, sunt menționate în cele două pisanii aflate aici, care marchează cele două etape importante din timpul lucrărilor de ridicare a acestui sfânt lăcaș. Prima, care datează din iunie 1692, este așezată în partea superioară a ancadramentului de

¹² Laurențiu Rădoi, *Vâlcea, vatră de cultură și spiritualitate românească*, Editura "Alma Mater", Sibiu, 2012, p. 119.

¹³ Ion Ionașcu, *Contribuții la istoricul mănăstirii Hurezi*, Craiova, 1935, p. 6.

¹⁴ Dinu V. Roseti, *Cercetările de la mănăstirea Hurezu*, în „Materiale și cercetări arheologice”, vol. III, București, 1962, pp. 105-106.

¹⁵ Ligia-Elena Rizea, Ioana Ene, *Monumente istorice din județul Vâlcea. Repertoriu și cronologie*, Editura Conphys, Râmnicu Vâlcea, 2007, pp. 50-54.

¹⁶ N. Iorga, *Istoria Bisericii române*, p. 70.

¹⁷ Ioan Barnea, *Ctitoriile bisericesti ale lui Constantin Brâncoveanu*, în „Biserica Ortodoxă Română”, CXV, nr. 1-6, 1997, p. 126.

piatră de la ușa de intrare în biserică, arătând că atunci s-a terminat zidirea bisericii, și ne spune: „Să voiu intra în sălașul casei mele, au să voiu sui spre așternutul patului meu, să voi da somnu ochilor miei și plopeupelor mele dormitare și răpaos tâmplelor mele, până nu voiu afla loc Domnului și sălaș Dumnezeului lui Iacov, jurându-să, cânta și zicea marele proroc și împărat Davidu. Aceasta, dară, și în mintea luminatului și înălțatului, Ioan Constantin Basarab Voevod, domnu și oblăduitor Țării Rumânești, încă din tinerețele sale hotărât avându, n-au dat odihnă mădularilor sale, nici răpaos gânduriloru sale, până n-au aflat aicea loc Domnului, unde această frumoasă și sfântă mănăstire, lăcașul lui Dumnezeu, din temelie, cu multă osârdie și cu mare cheltuială au zidit și au rădicat marelui Costandin și Elenii, semnașilor împărați, tocma cu apostolii, spre scutirea și paza ei, închinându-o. Carii mai și sfinți împărați, Dumnezeului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos și aicea, jos, pre lume au trăit; și în Ierusalimul cel de Sus să trăească în veci, nehotărâți, slăvindu-să și cântându-să. Acestu sfântu și luminat locaș, blagocestivului domnu făcându, așa l-au înfrumosețat și cu de toate înzestratu, cât nemoartă pomenire lui și părințiloru, moșiloru, strămoșiloru, și tot bătrân și blagorodnicului său neam în veci să rămăe și să se laude au lăsat, sfârșindu-se la anul de la zidirea lumii, 7200 și de la spăseniia ei, 1692 în luna lui iunie, ispravnicu fiindu Pârful Cantacuzino marele stolnic”¹⁸.

Idea de apartenență la un neam și de ridicare a unui sfânt lăcaș pentru veșnica pomenire a ctitorului și a întregului său șir de moși și strămoși este și mai clar exprimată în cea de-a doua pisanie de la Hurezi, aflată în biserică *Sfinții Constantin și Elena*, în pronaos, pe peretele de la vest, deasupra intrării, datată la 1694 (7203) 30 septembrie, atunci când zugravii Constantinos, Andrei, Stan, Neagoe și Ioachim isprăveau de pictat această biserică. Iată ce ne spune această pisanie: „Sfânta și dumnezeiasca beserica aceasta, dupre ce este cum s-au zis și știut iaste că dânel temelie, prealuminatul și blagocestivul domnu, Ion Costandin Brâncoveanu Băsarabu voevod, cu toate câte pre denafară înprejur să văd, au zidit și au alcătuit. Vrut-au și pre dânelăuntru a o înpodobi și a o înfrumuseța cu de toate și zugrăvindu-o, ca nu alta asemenea, mai vrut-au între altele, **ca și dunga cea mare, bătrână și blagorodnă a rodului și neamului său**, atâta dăspre tată, cât și dăspre mumă, să să zugrăvească și să să pue aici, cum să vede într-această dăsfătată, frumoasă și iscusită tindă, spre slava, întâi cea necuprinsă și neschimbată în veci, a lui Dumnezeu celuia ce au învrednicit pre acestu bun și blagocestiv domnu a face acestea și spre nemoarta pomenire a sa și a tot bun și prea blagorodnic neamului său, săvârșindu aceste la al șaselea an al domniei sale, în anul dă la Nașterea Fecioarei și mântuirea lumii, 1694 și dă la omul cel dentâi,

¹⁸ Constantin Bălan, *Inscripții medievale și din epoca modernă a României. Județul istoric Vâlcea (sec. XIV-1848)*, Editura Academiei Române, București, 2005, pp. 533-534.

7203, meseața septembrie 30. Și egumen fiind chir Ioan arhimandrit și ispravnicu fiindu Cernica biv vel armaș, în urma Pârvului stolnicului”¹⁹.

Pictura din această biserică reprezintă cel mai important și original ansamblu realizat de meșterii lui Constantin Vodă, în frunte cu zugravul Constantinos. În pronaosul bisericii se înșiră „pe lângă doamna și copiii în portul răsăritean din vremea lor, toate rudele, după tată și după mamă, și chiar moșii și strămoșii” până la Neagoe și Laiotă, cu pletele în zulufi și haina de brocard tăiată la piept, de aur, a patrafirului²⁰. În afară de portretele executate la cererea voievodului, în biserică mai sunt reprezentate cele ale ispravnicilor Badea pârcălabul, Apostol vornicul și Cernica Știrbei, precum și cele ale meșterilor mai de seamă, cărora le-a fost încredințată executarea întregii lucrări: Manea, *vătaful de zidari* (arhitectul), Vucașin Caragea *pietrarul* și Istrate *lemnarul*²¹. Justificarea introducerii în friza de portrete de pe latura sudică a pronaosului de la Hurezi, în legătură cu familia Brâncovenilor, a ctitorului mănăstirii Argeșului se afla în împrejurarea că Vodă Constantin Brâncoveanu nu era direct scoborător și din Neagoe Basarab, la a șaptea generație, prin Radu din Brâncoveni postelnicul, fiu al lui Vâlsan din Caracal și nepot al Margăi, sora *noului Basarab*²².

Mănăstirea Hurezi rămâne în același timp, în conștiința poporului român, un simbol al jertfei pentru credință a voievodului martir, care și-a văzut cei patru copii, împreună cu sfetnicul Ianache Văcărescu, decapitați sub privirile îngrozite ale șefilor de state aflați în capitala Imperiului Otoman, pentru ca în final să plătească și el cu același tribut al sângelui. Ziua execuției fusese înadins aleasă – 15 august 1714 –, când întreaga creștinătate sărbătorea Adormirea Maicii Domnului, ziua în care Voievodul împlinea 60 de ani și era și ziua numelui Doamnei Maria Brâncoveanu. Au rămas pentru veșnicie, consemnate de martorii oculari ai acestui trist eveniment, cuvintele cu care nefericitul tată, după ce a făcut o scurtă rugăciune, s-a adresat fiilor săi, când a văzut că se apropie călăul cu sabia în mână: „Fiii mei, fiți curajoși! Am pierdut tot ce am avut în această lume; cel puțin să ne salvăm sufletele noastre și să ne spălăm păcatele cu sângele nostru”²³.

De abia în vara lui 1720 – deci la șase ani de la decapitarea mucenicului –, rămășițele pământești ale acestuia erau aduse, în mare taină, la București și îngropate în ctitoria sa și a soției sale, biserică ce se afla, încă de la început, sub

¹⁹ *Ibidem*, pp. 534-535.

²⁰ C. Tamaș, *op.cit.*, p. 44.

²¹ I. Barnea, *op.cit.*, p. 121.

²² Răzvan Theodorescu, „Dunga cea mare a rodului și neamului său”. *Note istorisite în arta brâncovenească*, în vol. „Constantin Brâncoveanu”, redactori coordonatori Paul Cernovodeanu și Florin Constantiniu, Editura Academiei R.S.R., București, 1989, p. 183.

²³ *Martiriul Sfinților Brâncoveni*, Ediție redactată și îngrijită de L. S. Desartovici, Editura Sophia, București, 2005, p. 314.

oblăduirea Patriarhiei Ierusalimului. Pe mormânt a fost așezată o lespede de piatră pe care, bineînțeles, nu s-a săpat nicio inscripție, dar deasupra acesteia a așezat Doamna, cu mâinile ei arse de lacrimi, candela de argint a cărei mărturie în slova chirilică, abia ghicită între brâiele de floarea-soarelui, avea să fie descoperită după două secole. Trădarea din partea rudeniilor apropiate și vitregia vremurilor ce au urmat după sfârșitul tragic al Brâncovenilor au făcut ca mormântul pregătit din timp de voievod, de la Hurezi, să rămână gol până în zilele noastre. Numai o candelă mai pâlpâie deasupra lui.

Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române și-a făcut pe deplin datoria față de jertfa Brâncovenilor pentru credința strămoșească. Astfel, în ședința sa solemnă din 20 iunie 1992 – când a hotărât canonizarea unor noi sfinți români, după cele din 28 februarie 1950 și octombrie 1955 –, a inclus între aceștia și pe Sfinții Brâncoveni, stabilind în Tomosul de canonizare: „*Hotărâm ca de acum înainte și până la sfârșitul veacurilor Binecredinciosul Voievod Constantin Brâncoveanu, împreună cu fiii Constantin, Ștefan, Radu și Matei și cu sfetnicul Ianache să fie cinstiți cu sfinții în ceata martirilor Ortodoxiei, pomenindu-i cu slujbe și cântări de laudă în ziua de 16 august, fiind înscrși în sinaxar, cărțile de cult, precum și în calendarul Bisericii noastre*”²⁴. Totodată, ansamblul de arhitectură al Mănăstirii Hurezi a fost înscris în lista Patrimoniului Cultural Mondial în anul 1993, poziția 597 din raportul la cea de-a 17-a sesiune a *World Heritage Committee*, Cartagena, Colombia, 6-11 decembrie 1993²⁵.

Anul acesta, în zilele de 2-3 septembrie, a avut loc la Mănăstirea Hurezi Simpozionul internațional „*Spiritualitatea mărturisitoare a culturii românești în perioada Sfântului Constantin Brâncoveanu*”, organizat de Arhiepiscopia Râmnicului. În deschiderea simpozionului au rostit un cuvânt de binecuvântare Înaltpreasfințitul acad. dr. Irineu, Mitropolitul Olteniei, și Î.P.S. Varsanufie, Arhiepiscopul Râmnicului. Conferențieri de mare renume ai culturii noastre, precum acad. Răzvan Theodorescu, prof. univ. dr. Radu-Ștefan Vergatti, dr. Tereza Sinigalia, prof. univ. dr. Mihaela Palade și alții, au prezentat viața și activitatea voievodului martir Constantin Brâncoveanu, arătând că pe data de 12 octombrie 2014 se va așeza o părticică din moaștele Sfinților Martiri Brâncoveni în mormântul gol de la Hurezi.

Prin ctitoria sa de la Hurezi, rămasă în perspectiva istoriei atât ca un mausoleu pentru pietatea neamului, dar și ca un focar de creație, Voievodul martir Constantin Brâncoveanu rămâne ca un continuator al tradiției noastre culturale, al individualității noastre românești, precum și un protector al întregii creștinătăți răsăritene, un principe care a luptat prin autoritatea spiritului pentru libertatea și bunul renume al neamului său.

²⁴ *Canonizarea unor sfinți români (20-21 iunie 1992)*, București, 1992, p. 79.

²⁵ Ligia-Elena Rizea, Ioana Ene, *op.cit.*, p. 50.

Bibliografie

Valeriu ANANIA, *Cerurile Oltului, în imaginile fotografice ale lui Dumitru F. Dumitru*, Editura Episcopiei Râmnicului și Argeșului, Râmnicu Vâlcea, 1990.

Ioan BARNEA, *Ctitoriile bisericesti ale lui Constantin Brâncoveanu*, în „Biserica Ortodoxă Română”, CXV, nr. 1-6, 1997.

Constantin BĂLAN, *Inscripții medievale și din epoca modernă a României. Județul istoric Vâlcea (sec. XIV-1848)*, Editura Academiei Române, București, 2005.

Gherasim CRISTEA, *Episcopul Râmnicului, Mănăstirea Hurezu, candela nestinsă a ortodoxiei românești*, Editura Conphys, Râmnicu Vâlcea, 2003.

Constantin C. GIURESCU, *Istoria românilor*, vol. III, Ediție îngrijită de Dinu C. Giurescu, Editura BIC ALL, București, 2007.

Ștefan S. GOROVEI, Mihai Sorin RĂDULESCU, *Constantin Basarab Brâncoveanu. Strămoșii, înrudirile și calea spre tron*, în ”Anuarul Institutului de Istorie A.D.Xenopol”, XXVII, Iași, 1990.

Ion IONAȘCU, *Contribuții la istoricul mănăstirii Hurezi*, Craiova, 1935.

Nicolae IORGA, *Hârtii din arhiva Mănăstirii Hurezului*, București, 1907.

IDEM, *Istoria Bisericii române și a vieții religioase a românilor*, vol. II, Ediția a II-a, București, 1932.

*** *Istoria Țării Românești, 1290-1690. Letopisețul Cantacuzinesc*, Ediție C. Grecescu, D. Simionescu, București, 1960.

*** *Martiriul Sfinților Brâncoveni*, Ediție redactată și îngrijită de L. S. Desartovici, Editura Sophia, București, 2005.

Ion MICLEA, Radu FLORESCU, *Hurezi*, Editura Meridiane, București, 1989.

Niculae M. POPESCU, *Viața și faptele Domnului Țării Românești Constantin Vodă Brâncoveanu*, Editura IDACO, București, 2013.

Laurențiu RĂDOI, *Vâlcea, vatră de cultură și spiritualitate românească*, Editura ”Alma Mater”, Sibiu, 2012.

Ligia-Elena RIZEA, Ioana ENE, *Monumente istorice din județul Vâlcea. Repertoriu și cronologie*, Editura Conphys, Râmnicu Vâlcea, 2007.

Dinu V. ROSETTI, *Cercetările de la mănăstirea Hurezu*, în „Materiale și cercetări arheologice”, vol. III, București, 1962.

Aurelian SACERDOȚEANU, *Constantin Brâncoveanu și ctitoriile sale din Oltenia*, în „Mitropolia Olteniei”, XVI, nr. 9-10, 1964.

Corneliu TAMAȘ, *Istoria Hurezului*, Editura Conphys, Râmnicu Vâlcea, 1995.

Răzvan THEODORESCU, *„Dunga cea mare a rodului și neamului său”*. *Note istorisite în arta brâncovenească*, în vol. „Constantin Brâncoveanu”, redactori coordonatori Paul Cernovodeanu și Florin Constantiniu, Editura Academiei R.S.R., București, 1989.